

DCEC i DECH FILLÓ (vegeu). — 12 No crec que es tracti del tipus *FRIXULARE postulat per M-Lübke i Wartburg, majorment aguantant-se aquest postulat llatí vulgar per un filet únic i flaquíssim, com ja posa de relleu el mateix M-L.; en el seu article, més llarg, Wartburg hi ha embotit mots diferents (amb impossible fonètica com aqueix *frihtelé* de sentit alhora ben incoherent); no té altra aparença ferma que la grafia *fresler*, hapax d'un text picard del S. XIII (però és sabut que davant sonora la s ja era muda en la França del dos-cents), i essent *freler* o cosa semblant totes les altres dades, sense s, i concordant tan imperfectament, des del punt de vista semàntic, totes les altres formes patueses, això més aviat sembla una creació expressiva-onomatopèica paral·lela a *fröler*.

Frèjol, V. fràgil (FRACCIÓ) Frella, V. fred

FREMIR, pres del ll. *frēmère* 'emetre una remor sorda', 'grunyir'. □ 1.ª doc.: Molt rar antigament, si bé n'hi ha algun cas espars a la fi de l'Edat Mitjana; i un poc més usat, però sempre impopular, en el S. xx.

La dada segura més antiga és la de les *Transformacions* versió de Francesc Alegre (1480-90): «les aygues se escampaven --- e les branques dels arbres entre si començaren fer brugit», *DAG.*, però no és «estremecer-se» com ho ha entès afrancesadament, car això tradueix sens dubte la frase d'Ovidi, que usà també *fremunt venti*, etc., i en llatí el mot no té el significat que ha pres en francès, sobretot en el modern, de lleu convulsió, sinó només el sentit auditiu; com a testimoni d'un ús popular català val, doncs, poc o gens, si bé indica que la gent de lletra ja ho entenia; no tenen cap valor en aquest sentit les cites d'*AlcM* del pastix en italià catalanitzant per AFebrer, ni del Sant Pere Pasqual (obres d'autenticitat problemàtica, i potser nulla pel que fa al text publicat); la presència de *fremi*, *fremesche*, *fremisco* en el *Torcimany* d'Aversó (1084, 700, 1234) indica que es podia usar i es pot haver fet en poesia, però aquesta era tant o més occitana que catalana. I en llengua d'oc sí que ha estat sempre molt usat: *fremir*, *fremexir*, *fremejar* «grincer les dents, s'émouvoir, frémir», «écraser», ja en els trobadors; i fins sembla ser-hi mot hereditari, jutjant pels dialectes moderns, i per la gran extensió de la forma dissimilada *frenir* (ja algun cop antiga) i *ferni* «tressaillir», «trembler de peur» (*PSW*, *TdF*, *FEW* III, 773).

No devia ser gens entès pels catalans del S. XIII, car les *VidesR*, allà on l'Apocalipsi de la Vulgata usa, si no m'erro, aquest verb, els adaptadors cuixanencs només empen *brugit*, *gran murmur* i anàlegs (fº 3). Més modernament l'han ignorat del tot els diccionaris fins als nostres dies, en què el recollí primer el *DOrt*. Potser la data inicial moderna és la del sonet mestre de Ventura Gassol, que li dóna el valor llatí i no pas el francès: «Un dia es féu una claror d'albada / i, del fons de la tomba més glaçada, / *fremi* una veu novella el cant dels cants: / Foc nou! baixa del cel i torna a

pendre, / ja ha arribat l'hora d'esventar la cendra, / oh Pàtria de les tombes flamejants!». Després se n'han servit S. Galmés i alguns altres.

DERIV.: *Fremiment*. *Frement* en les *VidesR* on pren el significat innovat de 'úmíid, temorec': «per so car en lo front de la cara se pausá, él estec trop *frement* om», traduïnt el ll. *trepidus*, fº 123v1 (els copistes no ho entenien, car ho deturpen en *forment*, *fortiment*, veg. allí nota 60). *Fremiment* [S. xv?, *Li. de Sèneca*, *DAG.*].

Frenada, *frenar*, V. *fre* *Frenà*, *frèndol*, V. *fendi* *Frenell*, *frenellar*, *frenar*, *freneria*, V. *fre*

FRENESIA o FRENESI, pres del ll. *phrenēsis*, -is, 'deliri frenètic', i aquest, del gr. tardà *φρένησις* id., derivat de *φρήν*, *φρενός*, 'diafragma', 'cntranyes', 'ànima', 'intelligència, pensament'. □ 1.ª doc.: *frenesia*, Lluïl; *frenesi*, 1736, CRos.

En la cita que donen el *DBal.* i *AlcM* del *L. de les Dones* d'Eiximenis l'incunable diu *ha frenesia*, però el ms., *ha frenètica* f. (p. 268.5). El *DAG.* i *AlcM* porten força més cites d'autors dels Ss. xv, xvi i xvii, totes en la forma *frenesia*. I aquesta, en efecte, és la forma que es continua trobant en les fonts lexicogràfiques fins més tard: «MALALTIES: naxença en los dits o donzella: paronychia; apoplexia; *frenesia* o modorrilla: phrenitis; paralitigusa ---», *OPou* (*TbPu.*, 238); i així mateix *DTO.* 1647-1776, i Lacav.: «*frenesia*: desvari causat per febra ardenta: *phrenesis*». En el poeta popular menorquí J Vivó (1715-80): «pot ser qu'estigués turbat, / l'homo, de la malaltia, / o que tengué *fernesia* / que'l fe anar desviat» (Camps Merc., *Folk.* I, 219), forma que *AlcM* també cita però com a «menorquina molt vulgar».

Frenesi no sé que aparegui enllloc en català [en castellà sí des del S. xvii, però també s'hi digué *frenesia* Ss. xv-1611], it. *frenesia*, fr. *phrénésie*, prov. *frenési*, fins a Carles Ros, que ja ho posa com a refrany i en rima: «quant vém lo dany patent del qui és veí, / no escarmentar en ell és *frenesi*» (*AdagesR*, 1736, p. 86). En el Princ., Lab. 1839 i Belv. ja han adoptat *frenesi*, si bé és curiós que aquell en faci un femení.

DERIV.: *Frenètic*, pres del ll. *phrenēticus* id.: ja en Guillem de Cervera, mj. S. XIII, si bé amb accentuació a provençalada: «Ris és desordonatz, / d'enveja, e qui ri / can no deu ri / can no deu rir', és fets: / con *freneticz* fa sí; / tots savis mays volria / ésser sàs e plorés / c'ab tan gran malautia —*frenaticz*— e risés» 'és cosa de pertorbats el riure d'enveja, i el qui riu quan no s'ha de riure és un ximple, i obra com si fos boig', 'més s'estimaria plorar --- que estar amb tan gran malaltia —la bogeria (el ser) boig— i que rigués' (*Proverbis*, 328d, 329d); «si són reptades justament, no responen als sinó: —Per la passió de Déu, no fo així: mentits-ne per la gola!, enlluernat sots, poc cervell havets: *frenetic* sots, sens febre», BMetge (*Somni* III, *NCL.*, 122.1); «pensa tu que lo *frenetic* e l'embricac lig[u] hom fortment perquè no fassa mal», Eiximenis